

ARCHITEKTŪROS KOKYBĖS VERTINIMO METODIKOS TAIKymo MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOJE GAIRĖS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Architektūros kokybės vertinimo metodikos taikymo Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje gairės (toliau – Gairės) parengtos vadovaujantis Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo 11 straipsnio nuostatomis ir Architektūros kokybės vertinimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2024 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. D1-112 „Dėl Architektūros kokybės vertinimo metodikos patvirtinimo“ (toliau – Metodika).

2. Gairės nustato architektūros kokybės vertinimo būdą ir priemones pagal Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje išvardytus architektūros kokybės kriterijus (toliau – kriterijai), atsižvelgus į kiekvieno kriterijaus vertinimo aspektus Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje.

3. Gairėmis rekomenduojama vadovautis kolegialiai vertinant architektūros objektų (statinių, urbanistinių kompleksų ir kraštovaizdžio objektų) (toliau – objektas) kokybę Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje organizuojamuose architektūriniuose konkursuose, projektuojant visuomenei svarbius statinius, statinius saugomose teritorijose ir kitais atvejais, norint įvertinti architektūros objektų kokybę.

4. Gairėse vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos architektūros, Lietuvos Respublikos statybos, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymuose.

II SKYRIUS ARCHITEKTŪROS KOKYBĖS VERTINIMO MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOJE TIKSLAS, KRITERIJAI IR VERTINIMO BŪDAI

5. Architektūros kokybės vertinimo Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje tikslas – pagal Gairėse pateiktus vertinimo būdus ir priemones nustatyti objekto atitiktį kriterijams, įvertinant kiekvieno kriterijaus aspektus.

6. Kriterijai ir jų reikšmės:

6.1. **Atitiktis darnaus vystymosi principams.** Kokybiška architektūra, prisidedanti prie darnios valstybės ir žmonių aplinkos kūrimo, yra svarbi ekonomikos ir socialinių santykių raidai, atsižvelgiant į darnaus ir tvaraus vystymosi iššūkius.

6.2. **Urbanistinis integralumas.** Statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto darna su esama urbanistine struktūra ir poveikis kultūriniam kraštovaizdžiui.

6.3. **Santykis su paveldėtomis vertybėmis.** Kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo vietovių saugojimas, statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto santykis su urbanistinės vietovės ar objekto istorine urbanistine ir (ar) architektūrine raida, kraštovaizdžio vertybėmis.

6.4. **Aplinka visiems.** Aplinka be specialaus pritaikymo gali naudotis visos visuomenės grupės.

6.5. **Sprendinių ekonomiškumas.** Planuojamų sprendinių atitiktis ilgalaikėms investicijoms, jų racionalumas užtikrinant efektyvų statinio gyvavimo ciklą, siekiant optimalaus kokybės ir kainos santykio.

6.6. Inovatyvumas. Naujos originalios architektūrinių ir urbanistinių sprendimų idėjos siekiant tvoros statybos ir statinio gyvavimo ciklo, naudojant pažangias technologijas ir medžiagas, skatinant žiedinę ekonomiką, klimatą ir energiją tausojančias priemones, kuriant kokybišką aplinką visiems.

6.7. Funkcionali struktūra. Statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto atitiktis planuojamai funkcijai ir galimybė pritaikyti kintant funkcijoms.

6.8. Vientisa architektūrinė idėja ir estetika. Nuosekliai suvokiama statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto meninė išraiška.

7. Kriterijai, atsižvelgiant į jų vertinimo aspektus, skirstomi į dvi grupes:

7.1. objekto santykio su aplinka (atitiktis darnaus vystymosi principams; urbanistinis integralumas; santykis su paveldėtomis vertybėmis; aplinka visiems);

7.2. objekto charakteristikų (sprendinių ekonomiškumas; inovatyvumas; funkcionali struktūra; vientisa architektūrinė idėja ir estetika).

8. Vertinant objekto atitiktį konkrečiam architektūros kokybės kriterijui, įvertinamas kiekvienas architektūros kokybės kriterijaus aspektas pagal atsakymus į jam įvertinti skirtus klausimus:

Eil. Nr.	Kriterijus	Kriterijaus reikšmė	Kriterijaus vertinimo aspektai	Klausimai aspektams įvertinti
I. Objekto santykis su aplinka				
1.	Atitiktis darnaus vystymosi principams	Kokybiška architektūra, prisidedanti prie darnios valstybės ir žmonių aplinkos kūrimo, yra svarbi ekonomikos ir socialinių santykių raidai, atsižvelgiant į darnaus ir tvaraus vystymosi iššūkius	Atsakingas išteklių naudojimas; gamtos (gyvūnijos ir augmenijos) puoselėjimas; prisitaikymas prie klimato kaitos padarinių ir (ar) jų švelninimas.	1. Ar objekto sprendiniai grindžiami atsakingo žemės naudojimo ir užstatymo intensyvumo principais? 2. Ar naudojamos vietinės ar vietoje pagamintos medžiagos? 3. Ar projektuojant objektą atsižvelgta į penkis esminius tvarumo principus: atsisakyti, mažinti, remontuoti, pakartotinai naudoti ir perdirbti (angl. <i>refuse, reduce, repair, reuse, recycle</i>). 4. Ar atsižvelgta į prisitaikymo prie klimato kaitos, klimato apsaugos ir anglies dioksido poveikio neutralumo aspektus? 5. Ar objekte numatyta išsaugoti gamtos vertybes? Ar įtraukiami gamta paremti sprendimai (angl. <i>nature – based solutions</i>)? 6. Ar objekto sprendiniais skatinama biologinė įvairovė (genetinė, rūšių ir ekosistemų)? 7. Ar įgyvendinant objektą vengiama taršos? 8. Ar objekto sprendiniais skatinamos tvoros gyvenimo sąlygos ir didinama socialinė atsakomybė kuriant kokybiškas, lengvai prieinamas ir įperkamas gyvenamąsias erdves, teritorijas?
2.	Urbanistinis integralumas	Statinio, urbanistinio komplekso ir	Darni integracija į urbanistinę	1. Ar objekto sprendiniai dera prie esamos sklypų ir (ar) kvartalų struktūros?

		(ar) kraštovaizdžio objekto darna su esama urbanistine struktūra ir poveikis kultūriniam kraštovaizdžiui	vietovės plano struktūrą, užstatymą ir tūrinę erdvinę kompoziciją; kultūrinio kraštovaizdžio formavimas.	2. Ar objekto sprendiniai pritaikomi prie esamo gatvių, dviračių ir (ar) pėsčiųjų takų tinklo? 3. Ar objekto sprendiniai darniai įsilieja į viešųjų urbanistinių erdvių (aikščių, skverų, parkų ir t. t.) sistemą? 4. Ar objekto sprendiniai atitinka urbanistinio konteksto užstatymo tipą (-us) (morfortipus)? 5. Ar objekto užstatymo tankis, intensyvumo rodikliai dera su aplinkinio užstatymo rodikliais? 6. Ar objekto sprendiniai dera su esamo užstatymo aukščiu (ar objekto sprendiniais siūlomas foninio aukščio užstatymas, ar siūloma dominantė (tūrinė arba vertikali); jei projektuojamas objektas yra dominantė, ar ji dera su jau esančiomis, ir t. t.)? 7. Ar objekto sprendiniai dera su vietos (gatvės, kvartalo, rajono, miesto) perspektyvomis, panoramomis ir siluetais? 8. Ar objekto sprendiniai nedaro neigiamos įtakos esamiems vizualiniams ryšiams tarp viešųjų urbanistinių erdvių ir vertikaliųjų akcentų, charakteringoms ir reikšmingoms apžvalgos vietoms?
3.	Santykis su paveldėtomis vertėmis	Kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo vietovių saugojimas, statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto santykis su urbanistinės vietovės ar objekto istorine urbanistine ir (ar) architektūrine raida,	Vertingų ypatumų įvardijimas ir išsaugojimas; kultūros paveldo objektų saugojimas ir pritaikymas; pertvarkymo mastas ir tikslingumas; autentiškumo puoselėjimas; vientisumo išlaikymas.	1. Ar įvertinta vietovės istorinė urbanistinė raida, ar susipažinta su išlikusiu kultūros paveldu, ar šios žinios ir informacija daro įtaką objekto sprendiniams? 2. Ar numatomi objekto sprendiniai, išraiška atitinka tarptautinius ir šalies kultūros paveldo standartus, principus ir teisinę bazę, ar išsaugomi kultūros paveldo objektai, jų vertingosios savybės? 3. Ar vertinamų kompleksų, statinių, sklypų, kvartalų, teritorijų sprendiniais papildoma, formuojama ar performuojama urbanistinė struktūra? 4. Ar objekto sprendiniai stiprina ir išlaiko paveldo, kraštovaizdžio autentiškumą ir vientisumą? 5. Ar ateities kartos ir toliau galės naudotis visu kultūros paveldu, ar numatyta kultūros paveldo objektą įveikinti ir aktualizuoti, ar jis

		kraštovaizdžio vertybėmis		pritaikytas viešajam pažinimui ir (ar) pažinimui jį naudojant? 6. Ar užtikrinama kultūros paveldo ir naujų elementų pusiausvyra, darna ir (arba) sklandus ryšys, ar objektas darniai įsilieja į esamą urbanistinę struktūrą? 7. Ar pirmenybė teikiama ne naujai statybai, o tęsiniam ir (arba) pritaikomajam pakartotiniam pastatų naudojimui ir tinkamai jų priežiūrai? 8. Ar objekto sprendiniai leidžia atpažinti teritorijos, objekto raidos etapus (architektūros stilius, laikotarpius), atskirti pirminius ir šiuolaikinius elementus; ar nauji sprendiniai šiuolaikiški, ar projektuojami nauji pastatai neatkartoja buvusių?
4.	Aplinka visiems	Aplinka, kai ja be specialaus pritaikymo gali naudotis visos visuomenės grupės	Socialinis jautrumas ir atsakomybės skatinimas; objektų ir vietų pasiekiamumas; universalus dizaino principų taikymas: visų žmonių lygybė, universalumas, paprastas ir intuityvus naudojimas, suvokiama ir juntama informacija, tolerancija asmens fizinėms jėgoms, optimalus dydis ir erdvė.	1. Ar objektų sprendiniais užkertamas kelias segregacijai, gentrifikacijai ir formuotis vietovėje getams? 2. Ar įgyvendinant objektą kuriamos patrauklios ir patogios žmonėms bendrauti privačios ir viešosios erdvės? 3. Ar objektas skatina bendrą atsakomybę ir už privačias, ir už viešąsias erdves? 4. Ar objektas yra greitai ir lengvai pasiekiamas viešuoju transportu? 5. Ar objekto aplinka projektuojama ir planuojama taip, kad būtų galima judėti be kliūčių? 6. Ar objekto viduje visi galės judėti be kliūčių? 7. Ar vertinamame objekte bus galima orientuotis intuityviai; ar reikiama informacija suvokiama ir juntama? 8. Ar projektuojant ir planuojant atsižvelgta į žmogaus mastelį; ar funkcinė įranga ergonomiška?
II. Objekto charakteristikos				
5.	Sprendinių ekonomiškumas	Planuojamų sprendinių atitiktis ilgalaikėms investicijoms,	Numatomas statybos kokybiškumas; sąnaudų pagrįstumas;	1. Ar pasirinktos kokybiškos statybos medžiagos ir ar taikomi tinkami techniniai sprendimai, kuriais siekiama užtikrinti, kad statinys bus veiksmingai naudojamas visą

		jų racionalumas, užtikrinantis efektyvų statinio gyvavimo ciklą, siekiant optimalaus kokybės ir kainos santykio	vietos vertės didinimas; esamos socialinės ir inžinerinės infrastruktūros panaudojimas, kūrimas; uždaras raidos ciklas (planavimas, projektavimas, statyba ir naudojimas) per objekto gyvavimo laiką.	ekonomiškai pagrįstą naudojimo laiką? 2. Ar statybinių medžiagų ir metodų gyvavimo ciklas ilgas, todėl mažesnės priežiūros išlaidos, ar dėl to vietos vertė tokia pati, ar didėja? 3. Ar, vertinant iš ilgalaikės perspektyvos, viešieji ir privatūs ištekliai buvo panaudoti geriausiai ar tik siekiant trumpalaikės naudos? 4. Ar objekto vieta yra ekonomiškai perspektyvi tolesnei plėtrai? 5. Ar objekto sprendiniai padidina vietos ilgalaikį patrauklumą gyvenimo, darbo, laisvalaikio ir (arba) turizmo erdvės atžvilgiu, nes šalia yra įvairių išteklių, įrenginių ir (arba) viešųjų paslaugų? 6. Ar objekto planavimo ir projektavimo sprendinių, statybos ir eksploatavimo ekonomiškumas padidina vietos įperkamumo galimybes? 7. Ar panaudojama esama ir (ar) kuriama nauja socialinė ir inžinerinė infrastruktūra? 8. Ar vietos nuosavybės ir (arba) investavimo modeliais prisidedama prie gyvybingų ir mišrių rajonų kūrimo?
6.	Inovatyvumas	Naujos originalios architektūrinių ir urbanistinių sprendimų idėjos, siekiant tvarios statybos ir statinio gyvavimo ciklo, naudojant pažangias technologijas ir medžiagas, skatinant žiedinę ekonomiką, klimatą ir energiją tausojančias priemones,	Nauji architektūriniai, urbanistiniai ir (ar) kraštovaizdžio sprendiniai; naujų technologijų ir (ar) medžiagų panaudojimas; laikotarpio vertybių atspindėjimas.	1. Ar objekto sprendiniai apima eksperimentinius metodus? 2. Ar objekte taikomi nauji architektūriniai, urbanistiniai ar (ir) kraštovaizdžio sprendiniai? 3. Ar taikomi nauji sprendiniai, draugiški aplinkai? 4. Ar objekte numatyta taikyti naujas technologijas ir (ar) naudoti naujas medžiagas? 5. Ar naujos technologijos išbandytos ir patikimos? 6. Ar naujų technologijų taikymas ir (ar) medžiagų naudojimas padės taupyti energiją? 7. Ar objekte diegiami inovatyvūs sprendiniai ir ar technologijos padės kurti aukštos kokybės gyvenamąją aplinką visiems? 8. Ar objekte diegiami inovatyvūs sprendiniai ir ar technologijos atspindi laikotarpio vertybes?

		kuriant kokybišką aplinką visiems		
7.	Funkcionalinė struktūra	Statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto atitiktis planuojamai funkcijai ir galimybė pritaikyti kintant funkcijoms	Gyvybingumo ir mišrios paskirties užtikrinimas; atitiktis numatytai funkcijai; galimybės pritaikyti pakitus poreikiams.	1. Ar pasirinkti nuosavybės ir (arba) investicijų modeliai užtikrins vietos gyvybingumą ir daugiavertumą? 2. Ar apgalvotai ir racionaliai yra suplanuota vietovė, jos sąsaja su esamais judėjimo srautais, sklypais ir kvartalais? 3. Ar yra lengvai pasiekiamų kokybiškų atvirų urbanistinių ir žaliųjų erdvių? 4. Ar vieta lengvai pasiekama visiems ir ar patogi visoms transporto priemonėms? 5. Ar objektas atitinka paskirtį ir yra pritaikytas konkrečiai funkcijai? Ar atsižvelgiama į visų vartotojų poreikius, siekius ir veiklą? 6. Ar objektas atitinka sveiko gyvenimo būdo ir aplinkos principus dizaino, medžiagų, šviesos, oro, triukšmo ir kitais atžvilgiais? 7. Ar objektas saugus dizaino, medžiagų, šviesos, oro, triukšmo ir kitais atžvilgiais? 8. Ar objekto sprendinius bus galima pritaikyti prie kintančių sąlygų ir poreikių išsaugant pagrindines jo savybes ir vertybes? Ar objekto sprendiniai leidžia lengvai transformuoti statinio vidaus erdves, pritaikyti jas kitoms funkcijoms, atsiradus naujiems poreikiams ar technologijoms?
8.	Vientisa architektūrinė idėja ir estetika	Nuosekliai suvokiama statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto meninė išraiška	Architektūrinės idėjos buvimas ar nebuvimas ir jos vientisumas; meninis santykis su aplinka (kontrastas, atkartojimas ir t. t.); meninės raiškos priemonės	1. Ar objektas turi vientisą architektūrinę idėją ir ar žiūrovas gali ją suvokti, ar ji suvokiama lengvai (intuityviai)? 2. Ar objektas papildo, kuria vietos identitetą ir įvaizdį ir yra kuo nors reikšmingas? 3. Ar objekto sprendiniai skatina gyventojų, vartotojų priklausomumo vietai jausmą? 4. Ar objekto architektūrinė išraiška atliepia jo paskirtį ir vaidmenį miesto aplinkoje? 5. Ar objekto sprendiniai kuria palankų meninį santykį su aplinka

			(mastelis, proporcijos, ryšys tarp kuriamų elementų, medžiagiškumas, spalvos); šiuolaikiškumas.	(kontrastas; pusiausvyra; proporcijos; atkartojimas; judesys; mastelis; skaidrumas, nepermatomumas; atvirumas, uždarumas; autentiškumas ir t. t.)? 6. Ar kuriamos formos yra proporcingos, t. y. ar apmąstytas objekto elementų aukščio ir pločio, masės ir tuštumos santykis, horizontalių ir vertikalinių elementų santykis ir t. t.? 7. Ar apmąstytos detalės – medžiagiškumas, elementai, spalva? Ar balkonų įstiklinimų, apdailos, kondicionavimo įrenginių sprendimai kuria vientisą fasado įvaizdį, yra suderinti tarpusavyje? 8. Ar siūlomi sprendiniai yra šiuolaikiški ir atspindi laikotarpį, stilių?
--	--	--	---	---

Kriterijus – vienas iš aštuonių Architektūros įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nurodytų architektūros kokybės kriterijų, pagal kurį nustatoma, ar pasiekta architektūros kokybė.

Objektas – vertinamas architektūros objektas, kuriam taikomos Gairės.

Kriterijaus vertinimo aspektai – aspektai, į kuriuos atsižvelgiant vertinama atitiktis kriterijui. Šių aspektų visuma perteikia kriterijaus reikšmę.

9. Vertinant objektų architektūros kokybę, taikomi visi išvardyti kriterijai. Klausimai kriterijaus aspektams įvertinti taikomi atsižvelgus į vertinamo objekto specifiką, kontekstą, jį lemiančias aplinkybes. Kriterijaus vertinimo aspektai ir siūlomų klausimų kriterijaus aspektams įvertinti sąrašas gali būti papildomas ir (ar) patikslinamas.

10. Vertinant konkretų objektą, sprendimą dėl kriterijų vertinimo aspektų ir siūlomų klausimų šiems aspektams įvertinti sąrašo papildymo ir (ar) patikslinimo priima architektūrinio konkurso vertinimo komisija bendru sutarimu, kitais atvejais – savivaldybės vyriausiasis architektas.

11. Atsakymai į kriterijų vertinimo aspektų įvertinimo klausimus parodo atitikties kiekvienam kriterijui lygį. Susumavus atsakymus, gaunamas galutinis rezultatas, išreikštas procentais. Šis rezultatas parodo pasiektą architektūros kokybės lygį.

12. Vertinant kiekvieno kriterijaus pasiekimo lygį, užpildoma Gairių 1 priedo 1 ir 2 lentelės, spindulinėje atitikties architektūros kokybei diagramoje (toliau – diagrama, Gairių 2 priedas), pažymima, kiek procentų kriterijaus įgyvendinta. Visų kriterijų įgyvendinimo rezultatai parodo, kaip atsižvelgta į kiekvieną kriterijų.

13. Mažesnė kriterijaus įgyvendinimo reikšmė diagramoje reiškia, kad šiam kriterijui reikia skirti daugiau dėmesio, didesnė – kad į tą kriterijų atsižvelgta pakankamai, visapusiškai. Galutinis atsakymų į klausimus rezultatas parodo pasiektą architektūros kokybės lygį.

14. Galutinis rezultatas turi būti motyvuotai pagrįstas (t. y. vertinimai gali būti grindžiami mokslinėmis doktrinomis, teisės aktų, normų reikalavimais, teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais, kitais šias sritis nagrinėjančiais dokumentais (studijomis, moksliniais tyrimais, architektūros mokslo teorijomis ir kt.).